

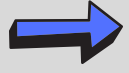
DİL GELİŞİMİ

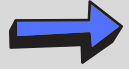
- Dil / İletişim Gelişimi
- Dil Gelişim Evreleri

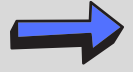
Dil / İletişim Gelişimi

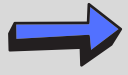
Doğumla birlikte bebek, insanların dil aracılığıyla iletişim kurdukları bir topluluk içerisine dünyaya gelir. Başlangıçta bilmediği bir iletişim aracı olan dili kullanmak yerine ağlama, ses çıkarma gibi söz öncesi iletişim araçlarını kullanır ve zamanla bu durum yerini o topluluk içerisinde kullanılan dile bırakır.

Belirli kuralları ve özellikleri olan dil insanların en yaygın kullandığı iletişim aracıdır. Dil, alıcı dil becerileri ve ifade edici dil becerileri olmak üzere iki boyutludur. **Alıcı dil becerileri**; bebeğin doğumdan itibaren çevresinde olup bitenleri anlama sürecindeki gelişimidir. **İfade edici dil becerileri** ise; bebeğin dili kullanarak çevresindeki kişilerle etkileşime girme ve çevresinde değişiklik yapma becerilerindeki gelişimdir. Alıcı dil becerileri ifade edici dil becerilerinden önce gelişim göstermeye başlar.

Bebeğin dil/iletişim gelişiminin normal olup olmadığının ya da gelişiminde bir gecikme yaşanıp yaşanmadığına ilişkin şüphe duyulması durumunda yapılması gereken ilk şey dil/iletişim gelişiminin kronolojik yaşa uygun becerilerini takip etmektir. Dil/iletişim gelişimi başlangıçta evrensel bir sıra izleyerek sonrasında dile özgü farklılıklar taşıyarak gelişimini ömür boyu sürdürür. Bununla birlikte sıralama değişmese de sözkonusu becerilerin gerçekleşme zamanı bireyden bireye farklılık gösterebilir.

Bebeklerin doğumdan üç yaşına kadar devam eden dil/iletişim gelişim aşamalarının, takvim yaşı ve akranlarına göre paralellik gösterip göstermediğini gözlemlemek pek çok açıdan yararlıdır. Dil/iletişim gelişiminin izlenmesi, ileriye yönelik hedef ve beklentilerin belirlenmesi ve olası gecikme ya da gerilik durumunda daha ayrıntılı gözlem ve değerlendirme için alan uzmanlarına zamanında yönlendirilmesi açısından önemlidir. Gelişim yaşı takvim yaşının gerisinde ise yani çocuk, yaşına göre alıcı ve ifade edici dil becerilerinin altında kalıyor, geriden takip ediyor ise çocuğun daha ayrıntılı değerlendirilmesi için çocuk nöroloğu ve dil ve konuşma terapistlerine başvurulmalıdır.

Dil Gelişim Evreleri

Konuşma Öncesi Dönem

Konuşma öncesi dönem; yeni doğan dönemi (ağlama), gığıldama, mırıldanma, mırıldanmanın tekrarı dönemlerinden oluşur.

Yenidoğan dönemi (ağlama / 0-2 Ay): Ağlama, bebeğin ihtiyaç ve isteklerini belirten ilk tek iletişim yoludur. 1. ayın sonunda anne, sesin farklılığına göre ağlamanın nedenini (açlık, kırgınlık, acı) belirleyebilir. Çıkarılan sesler, anlam yönünden incelendiğinde ham sözcüklerin başladığı; bebeğin başkalarının sesine tepki gösterdiği dönem olduğu görülür.

Gığıldama dönemi (2-4 Ay): 2 ve 3 aylık dönem, gülme ve gığıldama dönemidir. Çocuk, sesi ses olarak çıkardığını bilir. Çıkardığı seslerden mutlu olur, ses oyunları oynar ve kendiliğinden ses üretimi başlar. Rastgele olarak çıkardığı “a, u, o” ünlü seslerini uzatır. Daha sonra da bu seslerin sonuna “h” eklenerek “ah, uh”, şeklinde sesler üretirken “s, k, g” gibi yumuşak damak ve gırtlak seslerini çıkarır. Ses üretimi hâlâ refleksiftir. Çıkarılan sesler, anlam yönünden incelendiğinde hoşnutluğu ve hoşnutsuzluğu belirten seslerdir. Başkalarının çıkardığı seslere tepki verir ve annesinin sesine gülümser.

Mırıldanma dönemi (4-6 Ay): Bebeğin çıkardığı sesler refleksif olmaktan çıkmış, tamamen amaçlı hâle dönüşmüştür. Ses çıkarma için uyaran, kendisidir. Bu süreç, bebeğin “kendi kendine konuşmaya başladığı dönem” olarak da nitelendirilir. Ünlü ve ünsüz seslerin çeşitlerini üreterek bunları tekrar eder. Buna vokal jimnastik denir. Bebeğin tekrar etmekten hoşlandığı bu sesler “ma-ma-ma”, “ba-ba-ba” gibi seslerdir. Görüldüğü gibi bebek, ünsüz 8 benzeri seslerle ünlü benzeri sesleri birleştirerek iki heceli sözcükler oluşturmaya başlar. Bu dönemde “b, m, p” gibi dudak seslerini çıkarır.

Mırıldanmanın tekrarı dönemi (7-9 Ay): 6-9 aylar arasında görülür. Bebeğin çıkardığı sesler, hece tekrarına dönüşerek daha çok çevredeki dilin niteliklerini kazanır. Önceleri “p, b, d” gibi dudaksı ve diş eti patlamalı sesler çoğunluktadır. Ünlü ünsüz birleşimlerinin tekrarıyla “ba-ba-ba”, “de-de-de” “ma-ma-ma” şeklinde görülür. Bu dönemde çocuk, değişik sesler çıkarır. Çocuklar kelime söyleyene kadar, çocukla beraber bu seslerin tekrar edilmesi teşvik edicidir. Bu dönemde çocuk, bütün ses mekanizmasını serbestçe hareket ettirmeyi öğrenir. Ses oyunlarında ritim kullanır.

Konuşma Dönemi

Konuşma dönemi; ses, sözcük, tek sözcük, iki sözcüklü ifadeler, üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler ve gramer kurallarına uygun konuşma dönemlerini kapsar.

Ses sözcük dönemi (11-13 Ay): Bu dönem, “tekrarlama” ya da “çeşitlenmiş mırıldanma” dönemi olarak da ifade edilir. Mırıldanmalar, çocuk için sözcük yerini tutar. Basit soruları bakarak ya da göstererek yanıtlar. “Cee” oyununu başlatır. Dil bilimcilerin, ilk sözcüğün söylendiği bir yaş civarını genellikle “dil başlama noktası” olarak kabul ettiği görülür. Bu dönemde çocuk, birkaç jesti ve sözcüğü anlar. Bu aşamadan sonra bebekler, artık anlamları araştırmaya kendi dillerini öğrenmeye hazır durumdadır.

Tek sözcük dönemi (14-18 Ay): Çocuğun gerçek konuşmaya geçmesi bu dönemin özelliğidir. Mırıldanma ile gerçek konuşma arasında bir suskunluk dönemi geçtikten sonra sözcük, sesle oynarken rastlantısal olarak ortaya çıkar; tekrarlanmalar ile pekiştirilir. Çocuğun sözcüklerinin gerçek bir sözcük olarak kabul edilmesi için bu sözcüğü, belli bir durum ya da nesneyi belirtmek üzere tutarlı ve doğru olarak kullanması gereklidir. Çocuğun ilk anlamlı konuşmaları “mama”, “baba” gibi tek sözcüklerden meydana gelir.

İki Sözcüklü İfadeler Dönemi (18-24 Ay): Bu dönemin başında çocuklar sözcükleri birleştirir. Ama bunlar iki tek sözcüğün art ardına gelmesiyle oluştuğu için iki sözcüklü cümlecik sayılmaz. Bu dönem, “iki sözcüklü cümleciklere geçiş dönemi” olarak ifade edilir. Hareketlerle anlatımdan çok sözcüklerle anlatım başlar. Çocuk, 2 yılın sonuna doğru sözcüklerin birbiriyle olan ilişkilerini anlayarak onları yan yana getirerek farklı anlamları ifade etmeye başlar. “Anne gider.”, “Araba gider.” gibi oluşan iki sözcüklü cümleler, isim ve fiillerden oluşan, dil bilgisi çekim ekleri olmayan, içerisinde edat, zarf, sıfat bulunmayan cümlelerdir. Sadece anlam taşıyan sözcüklerden oluşan bu cümleler, telgraf konuşması olarak ifade edilir.

Üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler (2-3 Yaş): Çocuk 3-4 kelimeyi bir araya getirerek tek bir düşünceyi bütün olarak ifade eder. Çocuk; mantıklı, anlamlı ve yerinde cümleler yapar. Küçük emirleri yerine getiren çocuk, basit soruları cevaplandırır. Bütün bunlar, çocuğun konuşmaları kavradığını gösterir. Yeni sözcükler öğrenen çocuğun sözcük hazinesi gelişerek sözel iletişimi artar. Bu dönemde çocuğun söyledikleri, durum içinde değerlendirilmelidir. Örneğin “Anne çorap” dediğinde bu cümle “Annenin çorabı” anlamını taşıırken; diğeri “Anne çorabını giydi” anlamını ifade etmektedir. Çocuğun içinde bulunduğu durum ve uygulama şekli, bu yapıların değerlendirilmesinde önemlidir.

Gramer Kurallarına Uygun Konuşma Dönemi (3-6 Yaş): Çocuk ana dilinin temel yapılarını öğrenir. Kendini rahatça ifade eder. Dil kullanımı çok yönlü olup duygularını, düşüncelerini ilişkilerini anlatır. Fısıldamayı öğrenir. Hayali oyunda dil kullanır. Çocuk, kendine dönük açıklamalar yaparak benmerkezci konuşma sergiler. Söz diziminde özne, nesne ve yüklem arasındaki fonksiyonel ilişkileri anlar. Bu dönem, çekim kurallarının görülmeye başladığı dönemdir. Çocuk geçmiş, şimdiki ve geniş zaman eklerini kullanır. Daha önce “Kedi içer.” derken şimdi “Kedi süt içiyor.” şeklinde ifade edebilir. 3 yaş civarında olan çocuklar ne, kim? sorularını “ Nerede, ne zaman?” şeklinde genişletirler. Yetişkinlerin kullandığı soru formlarındaki cümleleri, 4 yaşlarında üretmeye başlarlar. 4-5 yaşında çocuk, dili kolay ve doğru kullanır. Anne babasının ses perdesini taklit eder. Dili kullanmada kız çocukları, erkek çocuklarına göre daha iyidir. Benmerkezci konuşmanın sürdüğü görülür. Sözcük sayısı artmaya devam eder. Kelime hazineleri 1000 kadardır. Önceki döneme göre daha karmaşık cümle yapısı kullanmaya başlarlar. Çoğul kullanımı doğru yaparlar.

5-6 yaşındaki çocuğun dili kullanımı bir yetişkinin diline benzer. Sosyal etkileşimde konuşma artar ve konuşmanın anlaşılır biçimde olduğu görülür. Çocuk, yetişkini daha az taklit eder. Çekim kuralları ve kişi zamirlerinin çekimi de doğru kullanılır. Çocuk, 5 yaşına geldiğinde olayları sırasına göre anlatır. “ Elimi yıkadım ve yemeğimi yedim.” gibi. Olayları “ önce-sonra”, “ sırasına dizme”; “geçmiş, şimdiki, gelecek” zamanı kullanımı gelişir. Çocuk, 5 sözcük içeren cümleler kurabilir. Çocuklar 6-7 yaşlarında birlikte yaşadıkları yetişkin gibi konuşurlar. Sözcük sayısı ortalama 2000 kadardır. 8 yaşına geldiğinde sözcük sayısı 3000’e ulaşır. Bu yaştan sonra dinleme süresi artar. Yaşadıkları olayları mantıklı bir şekilde anlatırlar. Telaffuzları düzgün, kelimeleri çeşitlidir.

